

XURRAMOV ORTIKJON KAYUMOVICH
TOXIROV JAVLON RAXIMOVICH

ELEKTRON BIZNES

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLYI VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI**

**XURRAMOV ORTIKJON KAYUMOVICH
TOXIROV JAVLON RAXIMOVICH**

ELEKTRON BIZNES

Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi tomonidan oliy o‘quv yurtlarining 60412500 - Marketing (tarmoqlar va sohalar bo‘yicha) bakalavriyat ta‘lim yo‘nalishi talabalari uchun o‘quv qo‘llanma sifatida tavsiya etilgan

**“KAMOLOT” nashriyoti
Buxoro-2022**

UO‘K: 339.16.012

BBK: 65.290-2

Xurramov Ortikjon Kayumovich, Toxirov Javlon Raximovich. Elektron biznes [Matn]: o‘quv qo‘llanma / O.K.Xurramov, J.R.Toxirov “BUXORO DETERMINANTI” MCHJning Kamolot nashriyoti, 2022.-220 b.

Ushbu o‘quv qo‘llanmada elektron biznesning mazmuni va rivojlanish xususiyatlari, elektron biznesda tovar va xizmatlarning o‘ziga xos xususiyatlari, elektron biznesda narx siyosati, narxni shakllantirish, internet to‘lov tizimlari, ularning afzalliklari va kamchiliklari, elektron biznesdagi reklamaga xos xususiyatlar, elektron biznesda bannerli reklama, e-mail marketing reklamasi, mobil marketing reklamasi va ijtimoiy media marketing reklamasi hamda elektron biznesda marketing tadqiqotlari bayon etilgan.

O‘quv qo‘llanma 60412500 - Marketing (tarmoqlar va sohalar bo‘yicha) bakalavr ta‘lim yo‘nalishi talabalariga mo‘ljallangan.

TAQRIZCHILAR:

Ibragimov N.S. *Buxoro davlat universiteti dotsenti, iqtisodiyot fanlari doktori*

Azimov B.F. *Buxoro muhandislik texnologiya instituti dotsenti, iqtisodiyot fanlari nomzodi*

ISBN: 978-9943-9016-1-2

Ushbu o‘quv qo‘llanma O‘zbekiston Respublikasi Oliy va O‘rta maxsus ta‘lim vazirligining 2022 yil 2-avgustdagi 257-sonli buyrug‘iga asosan nashr etishga ruxsat berilgan

© “KAMOLOT” nashriyoti

© Xurramov Ortikjon Kayumovich

© Toxirov Javlon Raximovich

KIRISH

Bugungi kunda iqtisodiyotning raqamli sektorini rivojlantirish masalasi mamlakatimizda davlat darajasiga ko'tarilgan bo'lib, bu borada keng ko'lamlı chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, elektron hujjat aylanishi tizimlari joriy etilmoqda, elektron to'lovlar rivojlantirilmoqda va elektron biznes sohasida yaratilgan normativ-huquqiy baza takomillashtirilmoqda. Shu bilan birga, axborot-texnologik platformalarda faoliyat ko'rsatayotgan raqamli iqtisodiyot jadal rivojlanmoqda.

Taraqqiyotga erishish uchun raqamli bilimlar va zamonaviy axborot texnologiyalarini egallashimiz zarur va shart. Bu bizga yuksalishning eng qisqa yo'lidan borish imkoniyatini beradi. Shu bois, raqamli iqtisodiyotga faol o'tish – kelgusi 5 yildagi eng ustuvor vazifalarimizdan biri bo'ladi. Raqamli texnologiyalar nafaqat mahsulot va xizmatlar sifatini oshiradi, ortiqcha xarajatlarni kamaytiradi¹.

Mamlakatimizda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish, elektron davlat xizmatlarini ko'rsatishning yaxlit tizimini yaratish, davlat organlarining aholi bilan muloqot qilishining yangi mexanizmlarini joriy etish yuzasidan katta ishlar olib borilyapti.

Shu bilan birga, 2030 yilga qadar "Raqamli O'zbekiston" konsepsiyasini ishlab chiqish yuzasidan ham chora-tadbirlarni amalga oshirish belgilangan. Davlat boshqaruvi tizimini yanada takomillashtirish, raqamli iqtisodiyotni joriy etish va rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish, investitsiya muhitini yaxshilash bugungi kun dolzarv vazifalaridan sanaladi.

Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning galdagi muhim vazifalari sifatida–investitsion va tadbirkorlik faoliyatining turli shakllarini diversifikatsiya qilish uchun kriptoaktivlar aylanmasi sohasida turli faoliyatlarni, jumladan, mayning (turli kriptoalyutalarda yangi birliklar va komission yig'imglar formatida mukofot olish imkoniyatini beruvchi yangi bloklar yaratish va taqsimlovchi platformani qo'llab-quvvatlash bo'yicha faoliyat), smart kontraktlar (raqamli tranzaksiyalarni avtomatik tartibda amalga oshirish bo'yicha huquq va

---

¹ <http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliy-25-01-2020>

MUNDARIJA

	KIRISH	3
1-BOB.	“ELEKTRON BIZNES” FANINING PREDMETI VA BILISH USULLARI	5
1.1.	“Elektron biznes” tushunchasi, tarixi va istiqbollari	5
1.2.	Elektron biznes modeli va uning asosiy jihatlari	9
1.3.	“Elektron biznes” fanining predmeti, maqsad va vazifalari	13
2-BOB.	ELEKTRON VA AN`ANAVIY BIZNES, ELEKTRON VA AN`ANAVIY BOZOR	16
2.1.	Elektron biznesning an`anaviy biznes shaklidan farqi	16
2.2.	Elektron bozorning an`anaviy bozordan farqlari	19
2.3.	Elektron biznes yuritishning andozalari	25
2.4.	Elektron biznesni ishlab chiqaruvchi, iste`molchi va jamiyat uchun manfaatlari	31
3-BOB.	ELEKTRON BIZNESDA TOVAR VA XIZMATLARNING O`ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	34
3.1.	Elektron tovar va xizmatlarning tasniflanishi	34
3.2.	Elektron biznes marketingida tovar siyosati	36
4-BOB.	ELEKTRON BIZNESDA NARX SIYOSATI, NARXNI SHAKLLANTIRISH	40
4.1.	Elektron biznesda narx siyosati	41
4.2.	Elektron biznesda narx belgilash strategiyalari	43
4.3.	Internetda narx belgilash tamoyillari	47
4.4.	Virtual tovarlar, xizmatlar narxini belgilash usulini tanlash	49
5-BOB.	ELEKTRON BIZNESDA MARKETING SOTUV JARAYONI	52
5.1.	Elektron biznesda sotuv siyosati	52
5.2.	Shtrixkodlashtirilgan axborot tizimi va uning turlari	53
5.3.	Shtrixli kodlashtirishni qo`llash texnologiyasi va klassifikatsiyalari	57
5.4.	Tovarlar va xizmatlar yetkazish tizimi	60
6-BOB.	INTERNET TO`LOV TIZIMLARI VA ULARNING ASOSIY TURLARI	63
6.1.	To`lov tizimlari, ularning afzalliklari va kamchiliklari	63
6.2.	O`zbekistondagi to`lov tizimlari	71
6.3.	Xorijiy to`lov tizimlari	77
7-BOB.	ELEKTRON BIZNESDA REKLAMA	88
7.1.	Elektron biznesdagi reklamaga xos xususiyatlar	88
7.2.	An`anaviy reklama tasniflanishi va turlari	94
7.3.	Internet reklamasining an`anaviy reklamadan farqli jihatlari	99

7.4.	Elektron biznesda bannerli reklamanning ahamiyati	105
7.5.	E-mail marketing reklamasi	109
7.6.	Mobil marketing reklamasi	114
7.7.	Ijtimoiy media marketing reklamasi	120
8-BOB.	ELEKTRON BIZNESDA MARKETING TADQIQOTLARI	128
8.1.	Internet orqali birlamchi ma`lumot olish usullari	128
8.2.	Internet orqali iste`molchilarni o`rganish	130
8.3.	Internetda marketing faoliyati samaradorligini baholash	133
	XULOSA	137
	TEST SAVOLLARI	139
	GLOSSARIY	148
	FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI	153

**XURRAMOV ORTIKJON KAYUMOVICH
TOXIROV JAVLON RAXIMOVICH**

ELEKTRON BIZNES

Oliy va o'рта maxsus ta'lim vazirligi tomonidan oliy o'quv yurtlarining 60412500 - Marketing (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) bakalavriyat ta'lim yo'nalishi talabalari uchun o'quv qo'llanma sifatida tavsiya etilgan

Muharrir:	E.Eshov
Tex.muharrir:	D.Abduraxmonova
Musahhih:	M.Shodiyeva
Badiiy rahbar:	M.Sattorov

Nashriyot litsenziyasi № 022853. 08.03.2022.

Original maketdan bosishga ruxsat etildi: 26.12.2022. Bichimi 60x84. Kegli 16 shponli. "Times New Roman" garnitura 1/16.

Ofset bosma usulida. Ofset bosma qog'ozi.

Bosma tabog'i 10. Adadi 20. Buyurtma № 147

"BUXORO DETERMINANTI" MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Buxoro shahar Namozgoh ko'chasi 24 uy

Tel.: + 998 98 778 47 27